

gjarom izroči. Hrvate to silno jezi in mestni zastopi zaporedom v resolucijah izražujejo željo, naj Reka ostane pri Hrvatskem. Tudi Varaždin je tako storil.

Vnanje države. Najvažnejša novica prišla je iz Francoskega; Gambetta je hotel s pomočjo prenarejenega volitvenega reda pri bližnjih volitvah si toliko pristašev v državni zbor spraviti, da bi ga ti bili lahko proglasili za predsednika republike, za diktatorja ali cesarja. No, to mu je spodletelo, starešinstvo je preuredbo zavrglo. Ta človek tedaj, ki je največ kriv, da se katoliška Cerkev na Francoskem preganja, dobil je trdno breco, — Bismark in stari Viljelm baje zelo bolelata. Državni zbor je kupčijsko nagodbo z Avstrijo sprejel, samo colnino je našej moki, grozdju in volnatemu blagu čezmerno povišal. — Ruski car je se nagnil na starorusko, narodno stranko Aksakovo ter ne da nobene ustave po liberalnem kopitu. Dežela Merw je se sama rada podala pod oblast ruskega carja in sedaj imajo Rusi prosti pot za železnico proti Indiji. — Turški sultan preda 26. junija Grkom Epir in Tesalijo, če si zopet ne premisli. — Bolgarski knez bo bržčas iztiran, ker hoče Bolgarom ustavno svobodo pobrati. — Papež so zopet pisмено prosili nemškega cesarja Viljelma, naj preneha katoličane preganjati. — Francozi v Tunisu in Algijeru imajo še zmirom opravka z Arabi. — Irci prosijo Severno Ameriko na pomoč zoper Angleže.

Za poduk in kratek čas.

Poslanci dr. Tonkli, dr. Schmiderer, dr. Vošnjak pa Slovenci.

IV. Sedaj naj omenim še zahtev, s katerimi so se Slovenci oglasili. Govorilo se je o programu, ki so ga kranjski poslanci visokej vladi izročili; govorilo se je o načrtu, ki ga je poslanec tržaški, moj visokočastiti sosed gospod poslanec Nabergoj izročil, in govorilo se je o programu, ki sem ga jaz izročil, kako bi se po slovenskih pokrajinah dejansko vpeljala ravnopravnost. Rad bi vam, gospoda, naznanil obseg teh načrtov, da bi sprevideli, kako skromne so želje in zahteve slovenskega naroda in kako malo opravičena je tožba, da se hočemo upreti nemštvu in nemškemu jeziku.

Kaj so zahtevali poslanci kranjski? Zahtevali niso nič drugega, kot da se gimnazije in realke tako preustrojijo, da bi se nekateri predmeti slovenski, nekateri pa nemški na vsej gimnaziji in vsej realki poučevali. To se ondi pač lahko zgodi, ker so v srednjih šolah le otroci teh dveh narodnostij. Tako se bi skrbelo za narodni jezik, a enako se bi skrbelo za drugi deželni jezik, za nemški jezik. Tako bi se dijaki izurili, da s prva lahko vspešno obiskujejo vseučilišče in tehniko, pozneje pa, vrnivši se v domovino, jednako vspešno

delujejo kot uradniki, odvetniki, notarji, inženirji itd. Da so te zahteve in želje jako skromne, pritrtili mi bode, gospoda sami.

Kaj smo pa zahtevali primorski poslanci? Zahtevali smo le to, kar je bil uže goriški deželni zbor zahteval za goriško realko. Gimnazije in realke naj se tako preustrojijo, da se bodo v 4 nižih razredih poučevali Slovenci slovenski, Italijani pa italijanski. Nemškega naj se uže od prvega razreda uči vsak dijak. Od četrtega razreda se zopet vsi skup poučujejo nemški. Le materni jezik in krščanski nauk naj se tudi v viših razredih poučujeta v materinem jeziku dotičnih dijakov. Ali to, gospoda moja, ni jako skromno? Kako more kdo reči, da hočemo zatreti nemščino, katerej vendar priznavamo še veliko prednost; a mi hočemo ob jednem gojiti lastni jezik ter se ne pustimo potujčiti. To je naš namen. Mi hočemo, da otroci šolo zapustivši dobro znajo lastni jezik, da v njem lahko uradujejo; mi hočemo, da bi se njim tako ne godilo, kot se je godilo meni in tovarišem, le v nemških šolah odgojenim, ki smo popolnoma nepripravljeni stopili v javno življenje, ker se je na Primorskem od nas zahtevalo, da imamo laški uradovati.

To, gospoda moja, so zapreke ki se imajo odstraniti in ki se lahko odstranijo in sicer brez velikih stroškov. Uže sedaj je toliko učencev v nižjih razredih, da je treba vstričnih oddelkov. Po takem ne bode država nič več potrošila, če izpolni naše pravične in skromne zahteve. V odseku je visoka vlada navedla dve zapreki, ki zavirata vpeljavo slovenskega učnega jezika. Prva zapreka je po njenih besedah mali razvitek slovenskega jezika, druga pa pomanjkanje šolskih knjig.

Prvo očitiranje je popolnoma neopravičeno in določno je moram zavriniti. Če deželni zbor goriški in kranjski obravnavata vse reči slovenski, če se vse postave v tem jeziku sklenejo in jih cesarska svetlost tudi potrdi, razumeti pač ne morem, kako kdo reče, da je slovenski jezik malo razvit, da ni pripraven za poučevanje v šolah. Kar se tiče drugega očitanja, moram je nekoliko zavriniti, nekoliko popraviti. Res je, da nimamo za vse predmete uže tiskanih knjig (Čujte! na levici), a kdo bi spisaval učne knjige v jeziku, v katerem se nikjer ne sme poučevati, kdo bi spisaval šolske knjige, da bi jih morebiti sam zalagal in spravljaj v lastnej omari? Kdo pa daje tiskati nemške šolske knjige? Vlada, na stroške zaloge šolskih knjig. A mi imamo uže mnogo slovenskih tiskanih učnih in premnogo v rokopisih. In ko bode vlada resnobra na to delala, da bi vpeljala slovenski učni jezik, ne hkratu v vseh razredih, ampak polagoma, imeli bomo nemudoma knjig, ki se bodo lahko merile z nemškimi. — Pristaviti moram, da je naš narod vse, kar ima, ustvaril z lastnimi močmi, če prav je moral premagovati največe raznovrstne zapreke, ki so mu jih stavili vlada in vladini krogi. Če se je narod uže sedaj toliko

vzpel, koliko bode še le storil, kedar ga vlada ne bode nikakor zavirala, temveč ga blagovoljno še podpirala? Slovensko slovstvo se bode potem tako razvijalo ter dospelo na toliko stopinjo, da se bode lahko merilo s slovstvi drugih narodov.

Tu naj še pokažem na slabe nasledke, ki izvirajo iz načela, da se imajo ljudske šole ponemčiti. Po teh bi vlada rada ponemčila narod. A to je brezuspešno delovanje. Spomnite se Jožefovih postav. Po teh se je v slovenskih ljudskih šolah zlasti po trgih in mestih vpeljal nemški učni jezik. A kaj se je doseglo s tem? Prav nič. — Ljudje zapustivši šolo so nagloma spozabili par nemških besed; in ves sled tega nemškega poučevanja je bil, da so posamezni možje znali svoje ime z nemškimi črkami začakati. To je bil jedini sad jožefinske šole. Drugače tudi ni moglo biti, kajti ljudska šola je namenjena ljudstvu, njega izobraženju po domačih knjigah in časnikih. Če so pa šole nemle, tuje, potujili se bodo, govorili nemški, ker teh nobeden nemški ne ume.

V celem Primorju ni ne jedne nemške občine. Kako bi ondi ponemčevali? Kaj pa bi sledilo iz takega neumnega ponemčevanja? Ljudje se bi učili laški, ker z Lahi vsak dan občujejo. Kaj bi sledilo iz takega neumnega ponemčevanja! Italija, ustanovljena na narodnostno načelo, bi za se zahtevala tudi Primorje. — In kaj sledi iz potujčevanja? Potujčenci so zmirom največji napetneži naroda, h kateremu so pristopili. To spričujejo pri nas vse politične pravde od leta 1862 do današnjega dne. Večina imen teh hudodelnikov se končuje na ič in ek itd. Tako ravnanje ne pridobiva naroda, ampak ga odbija. (Prav resnično! na desnici). To bodo nasledki ponemčevanja. Upam, da visoka vlada ne namerava tega, da tega ne more nameravati, zato jo prosim, da naj odpravi omenjene napake.

Ravnopravnost krepi tudi celo državo. Narod zadovoljen da se mu izpolnjujejo najsvetejše in pravičnejše in tudi od ustave priznane zahteve, se navdušuje za državo, ki mu brani njegove pravice in skrbi za njegove koristi. Nasprotno ravnanje bi narod le odbijalo. Skrb za narodnost bi slovenski narod še bolj priklenil državi in vladarskeji hiši, če je to še bolj mogoče, kajti slovenski narod je navdušen za Avstrijo in njeno vladarsko rodovino. Enako je udanost goriških Italijanov. Ravno tisti, ki škilé čez mejo, so z veseljem pozdravljali, kako sedanje namestništvo skuša znova ponemčevati in nemški jezik v ljudske šole uvesti. Če bode te zadovoljili narod, ne bode se oziral in tugoval čez mejo. Če pa je narod nezadovoljen, oni gospodje mej njim pač lahko rogovilijo. Tem rogoviležem, — nebčem imenovati skrivnega društva, ki žalibože resnično deluje — pomagajo vsi oni, ki skušajo znova Primorje ponemčiti. Tega pač visoka vlada ne more in ne sme želeti, zato jo resnobno opominam, da uže enkrat tudi slovenskemu narodu vpelje narodno ravnopravnost. S

tem si bode pridobila udanost celega slovenskega naroda. Ker se nadejam, da bode visoka vlada tudi nam Slovencem nasproti izpolnila slovesno dane obljube, glasoval bodem za privoljenje tega oddelka državnega proračuna (Dobro! na desnici).“

Tako se je dr. Tonkli potegoval za pravice našega naroda.

Slovstvo. V založbi Janeza Giotinija v Ljubljani so izišle štiri knjižice za slov. ljudstvo. Naslov knjižicam je: 1) Najdenček ali pravični se tudi živine usmili. Prevedeno iz nemščine. II. predelani in popravljeni natis. 2) Repoštev, duh v Kerконоški gorah. Pravljičica iz nemškega slovenjena. III. popravljeni natis. 3) Dve čudapolni pravljici za slov. narod povedani; namreč I. Peter Krunov, rešitelj treh zakletih vitev. II. Okamenjenci na Blanskem gradu. II. popravljeni natis. 4) Vrtomirov prstan ali zmaj v Bistriški dolini. Ljudska pravljica iz preteklih časov, zapisal Jakob Alešovec II. pregledani natis.

Kakor iz naslovov vidimo, so to že Slovencem znane povesti in pravljice, vendar si je Giotinijeva knjigarna z novo izdajo teh knjižic iz več ozirov zaslužila našo pohvalo. Pred vsem moramo omeniti lično zunajno opravo z barvanimi podobami, krepek tisk, ki bo ugajal tudi manj branja vajenim očem in lepo oglašen, pravilen jezik. Tudi zapadek je za odraščeno mladino primeren. Zraven teh prednosti pa je tem knjižicam cena tako nizka, da bo gotovo tudi to k razširjanju veliko pripomagalo; zakaj vsaka knjižica velja le 20 kr.

Smešničar 24. Nek gost pride v krčmo, ter si ukaže prineeti pol litra vina. Ko uže vino na mizi stoji, še kliče za odhajajočim krčmarjem, naj še mu donese pol litra vode, hoteč si jo k vinu primešati. „To ne bo potrebno“ se oglasi mala za pečjo sedeča krčmarjeva hčerka, „saj so oča včeraj uže zadosti vode v kleti k vinu prilili“.

Razne stvari.

(**Odborova seja**) družbe duhovnikov se bode obhajala prihodnji pondeljek (20. t. m.) ob II. predpoldnem v kn. šk. pisarni. Č. gg. odbor-nike vljudno k seji vabi predstojništvo.

(**Družba rudečega križa**) dobila je v Slov. Gradci podružnico.

(**Velik ogenj**) je bil v Wagendorfu pri Strassu; 5 hiš je pogorelo.

(**V Scherbaumovem paromlinu**) v Mariboru je se ubil 22letni mlinarski hlapec.

(**Župnik pri sv. Duhu pri Lučanah**) č. gosp. Jakob Hanžič je prestavljen v Apače.

(**Pri sv. Ani v Slov. gor.**) bila je polnoletna židinja Bader slovesno krščena na dan sv. Trojice od č. g. župnika Jož. Divjaka. Pri sledečej sv. meši prejela je prvič sv. Rešnje Telo.